Hrvatsko biblijsko društvo o kćeri sionskoj i nesvjesno u službi rodne ideologije

dijalog.hr/kultura/knjige/hrvatsko-biblijsko-drustvo-o-kceri-sionskoj-i-nesvjesno-u-sluzbi-rodne-ideologije/90337

Petar Marija Radelj June 22, 2026

https://dijalog.hr/wp-content/uploads/2026/06/Pogled-na-baziliku-Usnuca-na-Sionu-s-juga.webp

Biblija Hrvatskoga biblijskoga društva, kakva je objavljena u prosincu 2025., nije bila zrela za objavu. To će potvrditi i sâm nakladnik ako objavi drugo izdanje, jer će u njemu morati biti mnoštvo promjena i ispravaka.

Hoće li među njima biti ispravljena i neprirodna sintagma koja sada glasi: u nominativu *Kći Sion*, u genitivu *Kćeri Sion*, u dativu *Kćeri Sionu*, u vokativu *Kćeri Sione*?

Hoće li se prireditelj novoga izdanja dati razlogu? Ikojemu od tri nezanemariva: razložnosti, povijesnosti i ustaljenosti? Razložnosti, jer Sion je imenica muškoga roda, pa ne može biti žensko ime. Povijesnosti, jer semitizmi s riječima *sin* ili *kći* ne donose osobno ime, nego opisuju podrijetlo. Ustaljenosti, jer u slavenskoj i hrvatskoj pismenosti ta sveza već više od tisuću godina glasi: *kći Sionova* ili *kći sionska*.

Sion

Sion je gora (765 metara nadmorske visine) na kojoj je kralj David podigao tvrđavu oko koje je sagrađen grad Jeruzalem (*Prva Ljetopisa* 11, 5.7–8). Židovi goru Sion smatraju Božjim zemaljskim boravištem (*Psalam* 76, 3; 132, 13), mjestom s kojega dolaze božanski blagoslovi (*Psalam* 128, 5; 134, 3) i kazne (*Tužaljke* 4, 22). To je mjesto sveto svim hodočasnicima kao simbol Božje bliskosti s Njegovim narodom.

Pojam je raširen i u popularnoj kulturi. U filmskoj trilogiji *Matrix* Sion je naziv posljednjega ljudskoga grada koji je preživio rat protiv vojske strojeva. Postoji izravna sličnost sa svetopisamskim Sionom: mjesto spasenja za ljude, njihovo posljednje uporište. Podrijetlo riječi otkriva se i u *Matrixu*: grad je snažno utvrđen.

Sveti Sion

Niz događaja vezanih uz apostolsko doba smješta se „na goru Sion“. Hodočasnici iz IV. stoljeća nazivaju „Svetim Sionom“ mjesto Posljednje večere koju je Isus blagovao prije svoje smrti (*Marko* 14, 15; *Luka* 22, 12).

Ta kuća na Sionu:– mjesto je ukazanja uskrsloga Isusa u Jeruzalemu (*Ivan* 20, 19 i 26),
– mjesto je kamo su se učenici sklonili nakon Uzašašća (*Djela apostolska* 1, 13),
– mjesto je silaska Duha Svetoga na apostole, Isusove rođake i Njegovu majku na Pedesetnicu (*Djela apostolska* 1, 13; 2, 1),
– mjesto je sastajanja prve kršćanske zajednice (*Djela apostolska* 12, 12), a vlasnica kuće bila je Marija, majka sv. Marka evanđelista (*Djela apostolska* 12, 12) i sestra sv. Barnabe, apostola (*Kološanima* 4, 10).

Tu se nalazilo i sjedište prvoga jeruzalemskoga biskupa Jakova, koje spominje sv. Euzebije Cezarejski (*Crkvena povijest* 7, 19).

Na Sionu su se nalazile i palače Ane, Kajfe i Heroda Antipe, kamo je zasužnjeni Isus bio vođen na ispitivanja u noći Velikoga petka (*Ivan* 18, 13.24; *Luka* 23, 7).

U dvorištu Kajfine kuće na Sionu Petar je oplakivao svoje zatajenje Isusa (*Matej* 26, 75; *Marko* 14, 72; *Luka* 22, 62).

U preporukama duše umirućega katolici mole: „Pođi, dušo kršćanska, s ovoga svijeta u ime Boga Otca svemogućega koji te stvorio, u ime Isusa Krista Sina Boga živoga koji je za te muku podnio, u ime Duha Svetoga koji je u te udahnut… Danas ti bilo mjesto u miru i prebivalište tvoje na svetome Sionu.“

Kći sionska

Kći sionska (hebrejski *bat Sîjôn*) pjesnički je izraz, *poosobljenje* jer se neživom pojmu pridaju svojstva živoga (ljudska svojstva i obiteljska uloga) i *metonimija* jer se mjesto koristi kako bi se označilo ljude koji tamo žive. Njome se u Svetom Pismu često poosobljuje i oslovljavaju: grad Jeruzalem, njegovo stanovništvo, izraelski narod (*Sefanija* 3, 14), vjernička zajednica Saveza, Blažena Djevica Marija i Crkva.

Pogled na baziliku Usnuća Blažene Djevice Marije na Sionu. Snimio Igor Brautović

Opat Ignjat Đurđević tumači godine 1729.: „S strane sjeverne od Jeruzalema staše gora Sionska i pod sobom iz visoka gledaše grad, koliko mati hćer neuzraslu; zato u svetieh knjigah mnokrat Jeruzalem zove se hći Sionska.“[1] Prepoznavanje Siona na sjevernoj strani potječe iz *Psalma* 48, 3.

Inače, zbog izgona mjesnoga pučanstva i iskorjenjivanja mjesnoga pamćenja, gora Sion tijekom povijesti označavala je: donju istočnu uzvisinu Jeruzalema (grad Davidov), pa gornju istočnu goru (Hramsku goru), a nakon Babilonskoga progonstva (od 538. prije Krista) zapadnu goru (današnju goru Sion).

Sion se izvorno odnosio na goru u Jeruzalemu, poslije na cijeli grad. Za razliku od imena gore (Sion), grada (Jeruzalem) ili stanovnika (Jeruzalemci), „kći sionska“, kako Bog preko proroka Izaije (*Druga o kraljevima* 19, 21) naziva jeruzalemsko pučanstvo, izražava odnos voljenosti, ranjivosti i Božje zaštitničke skrbi. Kćeri je potrebna Očeva pomoć kada je obijesna, kada zaluta i bludi, i da je štiti. To je jedna od najsnažnijih slikovitih svetopisamskih poredaba za odnos između Boga i Njegova naroda.

Apelativ *kći* Sionu je dana poosobljenjem u skladu s običajem kod istočnjačkih pisaca, kojim se lijepi gradovi i mjesta uspoređuju s mladim ženama. Izraz se rabio i kao slika ljepote, zbog zamišljene sličnosti između lijepa grada i naočite, ljupke i valjano odjevene djevojke. U pojam kćeri uključena je zamisao mladenačke ljepote.

Dozivanjem *kćeri!* (*kćerko!*, *šćeri!*, *ćerce!*, *ćèri!*, *čeri!*) Sveto Pismo prenosi bliskost, dragost, nježnost, ljubav i zaštitu, ali i tugu i očinsko upozorenje ako skrene s Božjega puta. Oni koji žive u Božjem gradu pod Njegovom su budnom skrbi.

Kći sionska postala je istoznačnica za duhovnu domovinu. Simbolizira grad Božji kao majku (okupljalište) vjernoga ostatka; židovima slobodu i spasenje (> cionizam), kršćanima Crkvu vjernikā, pripadnost višnjemu Jeruzalemu.

Kći sionska u hrvatskoj jezičnoj predaji i kulturi

Sintagma se u suvislim prijevodima na hrvatski razlikuje prema tome stoji li izvedenica od *Sion*

- iza imenice *kći* (postpozicija: *kći Sionova*, *kći sionska*, *kći od Siona*, *kći Siona*),
- ispred imenice *kći* (antepozicija: *sionska kći*) ili
- u polusloženici (inverzna apozicija: *Sion-kći*).[2]

Ženski potomak zove se *kćî* (u starijim izvorima *dⱐšti*, pa *hćî*, *ćî*, *šćî* i *ćêr*; u crkvenoslavenskom hrvatske redakcije: *deĉi*, *daĉi*, *daŝti*, *deŝĉi*, *d'ĉi*, *kĉi*, *hĉi*, *hji*, *ĉi*).

Izvedenica od *Sion* prema grčkom i latinskom uvijek je *Sion*, tek u novije doba prema jidišu i novohebrejskom *Cion*, a razlikuje se prema tome je li riječ:

- o posvojnom pridjevu izvedenu od vlastitoga imena (oronima) Sion (*Sionov*)
  dⱐšti Sïonova (*Assemanijev evanđelistar*, XI. st.)
  deĉi Sionova (*Najstariji hrvatskoglagoljski misal*, poč. XIII. st.; *Prvi vrbnički brevijar*, XIII. st.; *Vatikanski brevijar*, sredina XIV. st.; *Brevijar Vida Omišanina*, 1396.; *Drugi novljanski brevijar*, 1495.)
  kći Sionova (*Hrvojev misal*, 1403.; Francisko Glavinić, 1628.; Bartol Kasić, 1632. i 1641.; Ivan Salatić, 1784.; Ognjeslav Utješinović Ostrožinski, 1868.; Bogoslav Šulek, 1877.; Milan Rešetar, 1895.; Josip Stadler, 1902. i 1912.)
  dći Sionova (Jozef Vajs, 1927.)

- o odnosnom pridjevu (*sionski*)
  dečî sionska (*Vatikanski brevijar*, sredina XIV. st.)
  h'ĉi sionska (*Pariški zbomik*, 1375.)
  hći sionska (*Vatikanski hrvatski molitvenik*, 1400.; Ignjat Đurđević, 1729.)
  kći sionska (Bernardin Drvodilić Splićanin, 1495.; Nikša Ranjina, 1508.; Basilio Gradić, 1566.; Ivan Drkoličić Ričić, oko 1570.; Ivan Bandulavić, 1613.; Francisko Glavinić, 1628.; Ivan Velikanović, 1787.; Emerik Pavić, 1808.; Marijan Jaić, 1852.; Milan Rešetar, 1895.; Luko Zore, 1899.; Francisko Iveković, 1912.; Josip Stadler, 1912.; Petar Vlašić, 1921. i 1923.; Franjo Zagoda, 1925.; Lujo Bakotić, 1933.; Nikola Žuvić, 1940.; Ivan Evanđelist Šarić, 1942.; Milan Pavelić, 1945.; Bonaventura Duda, 1962.; Josip Tabak, 1968.; Ljudevit Rupčić, 1968.–2003.; Bonaventura Duda i Jerko Fućak, 1973.–1985.; Branko Djaković, 1989.; Ruben Knežević, 2001.; Ivan Dugandžić, 2010.; Ivan Vrtarić, 2016.; Rajko Telebar, 2020.)
  hĉi sionska (Šimun Kožičić Benja, 1531.)
  kči sionska (Ivan Rupert Gusić, oko 1820.)
  sći Sionska (Stijepo Skurla, 1877.)
  sionska kći (Džono Palmotić, 1657.; Andrija Vitaljić, 1703.; Ignac Kristijanović, 1851.; Ivan Matij Skarić, 1860.; Janko Oberški, 1943., Gracijan Raspudić, 1961. i 1987.)
- o imenici (*Sion*, *od Siona, Siona*, *Ciona*)
  kći od Siona (*Dubrovački psaltir*, XV. st.; Arkanđeo Kalić, 1803.)
  hći Siona (Luka Polovinić Bračanin, 1598.)
  kći Siona (Petar Katančić, oko 1815.; Tomislav Ladan, 1980.)
  Sion-kći (Silvije Grubišić, 1976.)
  kći Ciona (Vatroslav Ivanuša, 2013.)
  ćêr ol Sijūnà (Siniša Vuković, 2021.).

Jesu li noviji hrvatski prevoditelji Svetoga Pisma uopće svjesni hrvatske biblijske tradicije i činjenice, da, primjerice, 42 prevoditelja u 675 godina (od 1350. do 2020.) imaju ujednačeno „kći sionska“?

Znaju li koja je odgovornost bezrazložno i neodgovorno odbacivati tu i toliku urezanost u kulturu, jezik, metaforiku?

Što kaže tzv. „suvremeni hrvatski prijevod“ (Teksas, 2020., tiskan u Bjelorusi)?

Novost i pomutnju prvo je unio protestantski prijevod zvan „Biblija suvremeni hrvatski prijevod“ godine 2020. On svezu *bat Sîjôn*:

- prevodi kao:
    „kći sionska“ (*Druga o kraljevima* 19, 21; *Izaija* 52, 2)
    „sionska kći“ (*Izaija* 4, 4; 10, 32)
    „kći Sion“ (*Izaija* 37, 22; 62, 11; *Jeremija* 4, 31; *Tužaljke* 1, 4.6; 2, 1.4.8.10.13),
- ne prevodi uopće (*Psalam* 73, 28; *Izaija* 3, 17),
- „prevodi“ kao:
    „Jeruzalem“ (*Psalam* 9, 15; *Izaija* 1, 8; 16, 1; *Jeremija* 6, 2.23; *Mihej* 1, 13; 4, 10; *Sefanija* 3, 14; *Zaharija* 2, 14, *Ivan* 12, 15, a u bilješkama uz to tumači: ‘Doslovno: »kći Sion«‘, odnosno ‘Doslovno: »kćeri Sione«‘)
    „žene sionske“ (*Pjesma nad pjesmama* 3, 11)
    „sionske žene“ (*Izaija* 3, 16)
    „zidino Jeruzalema“ (*Tužaljke* 2, 18)
    „Sion“ (*Tužaljke* 4, 2; *Zaharija* 9, 9)
    „narod Siona“ (*Tužaljke* 4, 22)
    „utvrdo sionska“ (*Mihej* 4, 8)
    „ljudi Jeruzalema“ (*Mihej* 4, 13)
    „grad Sion“ (*Matej* 21, 5).

Dakle, jednu te istu sintagmu prevodi na 13 načina.

Uz *Jeremiju* 1, 4 napominje da je imenica muškoga roda Sion u toj svezi zapravo „žensko“ ime: ‘*kći Sion* Naziv za Jeruzalem. »Kći« je dodano radi personifikacije Jeruzalema kao žene, kao što je slučaj u hebrejskom izvorniku.’

Postoji poveznica i kontinuitet između „Biblije suvremeni hrvatski prijevod“ Biblijske lige iz Teksasa iz 2020. i „Biblije hrvatski standardni prijevod“ Hrvatskoga biblijskoga društva iz 2025.; prema impresumima na objema su radili Boris Beck i Davorin Peterlin.

Što kaže tzv. „hrvatski standardni prijevod“ (Zagreb, 2025., tiskan u Koreji)?

I *Biblija* Hrvatskoga biblijskoga društva (2025.) odustala je od sustavna i ustaljena prevođenja na hrvatski, pa i pojma *bat Sîjôn*.

Tako se u njoj može pročitati: „rukom će zaprijetiti brdu Kćeri **Sion**, jeruzalemskom brežuljku“ (*Izaija* 10, 32). – Namjesto izraza „kći sionska“, ustaljena u biblijskom stilu hrvatskoga jezika, prijevod te *Biblije* rabi sintagmu „Kći Sion“.

Prvo sam pomislio da je riječ o zatipku, da pogrješkom nije sklanjano i vlastito ime Sion, jer je pravilo da se sklanjaju i apozicija i imenica kojoj je dodana.

Katolička opatija, crkva, zvonik i groblje na Sionu. Izvor: Wikipedia

Pogrješan rod

Zatim sam našao da u *Bibliji* Hrvatskoga biblijskoga društva stoji: „Recite kćeri Sionu“ (*Izaija* 62, 11). Ako su „kćeri“ vokativ, zašto nisu odvojene zarezima? Ako su to kćeri sionske, „kćeri Siona“, zašto Sion nije u genitivu, nego u dativu? Ako je *Sionu* namjerno dativ, nije li ta imenica u hrvatskom muškoga roda? Stoga ne može biti žensko, ime kćeri, nego muško, ime sina.

U hebrejskom izvorniku sintagma glasi: *ləḇaṯ ṣîjōn*, što treba prevesti: ‘kćeri’ /dativ/ ‘Siona’ /genitiv/ = kćeri sionskoj. U *Septuaginti* je τῇ θυγατρὶ Σιών / *tḗ thygatrì Siṓn*: ‘kćeri’ /dativ/ ‘Siona’ /genitiv/ = kćeri sionskoj.

Ista sintagma pojavljuje se u *Mateja* 21, 5, ali *Biblija* Hrvatskoga biblijskoga društva ondje to prepričava: „Recite stanovnicima Jeruzalema“.

Ista sintagma pojavljuje se i u *Zaharije* 9, 9, ali *Biblija* Hrvatskoga biblijskoga društva ondje to prevodi: „Kliči, kliči, Kćeri Sione, veseli se, Kćeri Jeruzaleme!“ Dakle, prevoditelji, redaktori i lektori doista smatraju da su imenice muškoga roda (Sion, Jeruzalem, Babilon, Edom, Egipat) vlastita ženska imena, pa da mogu služiti kao osobna imena kćeri. Jesu ženskoga roda u hebrejskom, ali nisu u hrvatskom. Ali ni u hebrejskom ne znače osobno ime, nego podrijetlo, pripadnost.

Potražio sam i ostala mjesta gdje bi trebala biti *kći sionska*. Evo što sam našao.

odnosni pridjev

Prijelazom posvojnoga genitiva *kći Siona* u odnosni pridjev nastaje oblik *kći sionska*. Zamjenom izraza postiže se veća stilistička izražajnost. Tako su imali prijašnji prijevodi Svetoga Pisma i tako je ostalo na deset mjesta u *Bibliji* Hrvatskoga biblijskoga društva, dva puta „kći sionska“ i osam puta „sionska kći“.[3]

Sion u genitivu

U sedam slučajeva ta *Biblija* ima sintagmu „Kći Siona“.[4] Veliko početno slovo K znači da lektori smatraju tu riječ perifraznim imenom, pa sve riječi u toj svezi pišu velikim početnim slovom.

Školski primjeri kako se ne smije prevoditi

A onda slijedi niz primjera koji su jezično neodrživi.

Sion u nominativu kao vlastito žensko ime

U četiri slučaja *Biblija* Hrvatskoga biblijskoga društva sadržava perifrazno ime *Kći Sion* u kojem je opća imenica kći ženskoga roda, a vlastito ime Sion muškoga roda i ono, premda je muško, postaje osobno ime kćeri.[5]

Sion u dativu kao vlastito žensko ime

U jednom slučaju ta sveza dolazi u dativu i glasi: *kćeri Sionu*.[6] *Sion* se tu sklanja kao imenica muškoga roda, a u službi je ženskoga osobnoga imena.

Sion u „akuzativu“ kao vlastito žensko ime

U primjeru „Želim uništiti lijepu i nježnu kći Sion“ (*Jeremija* 6, 2) ta sveza dolazi u smislenom akuzativu, ali je gramatički pogrješno ostala u nominativu: *kći Sion* (namjesto akuzativu *kćer Sion*). *Sion* je i tu imenica muškoga roda, a u službi je ženskoga osobnoga imena.

Sion u vokativu kao vlastito žensko ime

U osam prigoda sintagma je u vokativu, dva puta kao muško osobno ime ženske osobe (*kćeri Sione!*), a šest puta kao perifrazno ime žene koja nosi muško ime ili muškarca kojega se oslovljava kao žensko (*Kćeri Sione!*).[7]

Rodna ideologija u više krakova?

Ali to nije sve. Kad se bolje pogleda, vidi se kako je taj pomak u nerazumijevanju roda plima ili odjek rodne ideologije. U *Bibliji* Hrvatskoga biblijskoga društva na 12 se mjesta spominju muška imena drugih gradova ili krajeva kao da su ženska imena, imena kćeri.[8] Ukupno na 20 mjesta u toj se Bibliji kćerju naziva grad ili kraj muškoga imena.

Babilon, Jeruzalem, Sidon i Sion u hrvatskom su astionimi (vlastito ime grada) u muškom rodu. Juda je u rabljenoj svezi koronim (vlastito ime kraja ili zemlje) u muškom rodu. Svih pet toponima u hrvatskom su muškoga roda i ne mogu se personifikacijom prometnuti u ženska osobna imena. Takvi pokušaji predstavljaju nasilje nad hrvatskim jezikom.

Drugdje ta ista *Biblija* ima normalne oblike: *kćeri jeruzalemske*, *Judina kći*, *Kćeri Izraelove*, *Kćeri edomska*.

Izostavljanje riječ kći

Neki prevoditelji *Biblije* Hrvatskoga biblijskoga društva nisu preveli *baṯ bāḇel* kao ‘kći babilonska’, nego je jedan namjesto imenice muškoga roda za grad Babilon uzeo imenicu ženskoga roda za državu Babiloniju, pa je složio da vlastito ime kćeri bude Babilonija: „Sjedni na zemlju bez prijestolja, kćeri Babilonijo!“ (*Izaija* 47, 1).

Drugi je prevoditelj jednostavno ispustio riječ *kći* i na dva mjesta preveo: „spremni za rat protiv tebe, Babilone“ (*Jeremija* 50, 42) i „Babilon je postao poput gumna“ (*Jeremija* 51, 33).

Tako je, dva puta, s „kćerima“ učinio i prevoditelj sljedećega retka: „Tvoj dug je isplaćen, Sione. Bog te neće više potezati po tvojem prognaničkome putu. Ali tvoj dug, Edome, nije – Bog će razotkriti tvoj grijeh“ (*Tužaljke* 4, 22). U izvorniku na mjestu prevedenice *Sione* piše: *baṯ ṣîjōn*: ‘kćeri sionska’, i na mjestu prevedenice *Edome* stoji: *baṯ ’ĕḏōm*: ‘kćeri edomska’.

Isto tako tri je puta s kćerju egipatskom učinjeno i u *Knjizi proroka Jeremije*:

„Uziđi u Gilead, narode Egipta, i donesi balzam!“ (*Jeremija* 46, 11).
„Spremi prtljagu za progonstvo, narode u Egiptu!“ (*Jeremija* 46, 19).
„Egipat je osramoćen, predan narodu sa Sjevera“ (*Jeremija* 46, 24).

No, na sva ta tri mjesta u izvorniku stoji *baṯ miṣrājim*: ‘kćeri egipatska’, a ne ‘narode Egipta’, ‘narode u Egiptu’ ili ‘Egipat’.

Rimokatolička crkva Kćeri sionske na Sionu. Snimio Igor Brautović

Čiji sin, a ne sin tko

Vlastito ime pridodano uz pojam potomka ne odgovara na pitanje *tko?*, nego *čiji?* Pojam *ben* (sin) u jednini ustaljeno se, kao preciznija oznaka, pridodaje osobnomu imenu: *Brojevi* 11, 28; 14, 30; 32, 12.28; 34, 17.19; *Prva o kraljevima* 12, 2.15; *Jeremija* 1, 1; itd.

Često dolazi i bez osobnoga imena, nerijetko uključujući prijezir: *Brojevi* 16, 7.8; *Prva Samuelova* 10, 11; 20, 27.30.31; 22, 7.8.9.13; 25, 10; *Druga Samuelova* 16, 10; 20, 1; *Izaija* 7, 4.5.6.9.

U množini s imenom pretka, naroda, zemlje ili grada označava potomke, stanovnike, pripadnike naroda ili obitelji, primjerice, *sinovi Siona* (*Psalam* 149, 2).[9]

Čija kći, a ne kći tko

Isto je tako i s pojmom *bat* (kći). Služi kao preciznija oznaka osobe nakon navođenja osobnoga imena[10] i bez navođenja osobna imena.[11]

Riječ *bat* dio je sintagme kojom se izriče podrijetlo i to:

- ime otca: „kći Betuela“ (*Postanak* 24, 23.47; 25, 20); „kći Hetita Beerija“ (*Postanak* 26, 34); „kći Hetita Elona“ (*Postanak* 26, 34; 36, 2); „kći Jišmaelovu“ (*Postanak* 36, 3); „kći Labana“ (*Postanak* 29, 10); „kći Šuina“ (*Postanak* 38, 2.12; *Prva Ljetopisa* 2, 3); „kći faraonova“ (*Izlazak* 2, 5.7.8.9.10; *Prva o kraljevima* 3, 1; 7, 8; 9, 24; 11, 1; *Druga Ljetopisa* 8, 11; *Hebrejima* 11, 24);
- pripadnost plemenu: „kćeri Manašeove“ (*Jošua* 17, 6); „kćeri Judine“ (*Tužaljke* 2, 2); „kćeri Aronove“ (*Luka* 1, 5);
- pripadnost narodu: „kćeri naroda moga“ (*Jeremija* 8, 19.22.23; 9, 6; *Tužaljke* 3, 48; 4, 3.6.10);
- ktetik (posvojni pridjev od naseljena mjesta): „kći babilonska“ (*Psalam* 137, 8; *Izaija* 47, 1; *Jeremija* 50, 42); „kći dibonska“ (*Jeremija* 48, 18); „kći edomska“ (*Tužaljke* 4, 21); „kći egipatska“ (*Jeremija* 46, 19); „kći jeruzalemska“ (*Tužaljke* 2, 13.15; *Sefanija* 3, 14; *Zaharija* 9, 9); „kći kaldejska“ (*Izaija* 47, 1.5); „kći sidonska“ (*Izaija* 23, 12);
- metaforičko ime (stanovnice): „kćeri babilonske“ (*Zaharija* 2, 11); „kćeri edomske“ (*Ezekiel* 16, 57); „kćeri filistejske“ (*Sudci* 14, 1; *Ezekiel* 16, 27.57); „kćeri jeruzalemske“ (*Pjesma nad pjesmama* 1, 5; 2, 7; 3, 5.10; 5, 8.16; 8, 4; *Mihej* 4, 8; *Luka* 23, 28); „kćeri moapske (*Izaija* 16, 2); „kćeri rapske“ (*Jeremija* 49, 3); „šilske kćeri“ (*Sudci* 21, 21).

Ujednačeno u prijevodu iz 1968.

U tom kontekstu mora se promatrati i izraz *bat Sîjôn*. U *Bibliji* Stvarnosti iz 1968. (uredili Jure Kaštelan, Bonaventura Duda, Josip Tabak i Jerko Fućak) on se pojavljuje ujednačeno:

- u jednini kao nominativ *kći sionska* (*Druga o kraljevima* 19, 21; *Psalam* 1, 8; *Izaija* 37, 22; *Jeremija* 4, 31; 6, 2);
- kao genitiv *kćeri sionske* (*Psalam* 3, 16; 9, 15; 10, 32; 16, 1; 73, 28; *Tužaljke* 1, 6; 2, 4.8.10; *Mihej* 1, 13);
- kao dativ *kćeri sionskoj* (*Izaija* 62, 11; *Matej* 21, 5);
- kao akuzativ *kćer sionsku* (*Tužaljke* 2, 1);
- kao vokativ *kćeri sionska* (*Izaija* 52, 2; *Jeremija* 6, 23; *Tužaljke* 2, 13.18: 4, 22; *Mihej* 4, 8.10.13; *Sefanija* 3, 14; *Zaharija* 2, 14; 9, 9; *Ivan* 12, 15);
- u genitivu množine: *kćeri sionskih* (*Psalam* 3, 17; 4, 4; *Izaija* 3, 17; 4, 4) i
- u vokativu množine *kćeri sionske (Izaija* 3, 16; *Pjesma nad pjesmama* 3, 11).

„žena Izrael“

Nerazumijvanje rodova pokazuje i poraba još nekih sveza. „Jesi li vidio što je učinila **zemlja Izrael, ta nevjerna žena**?“ (*Jeremija* 3, 6). Pet podebljanih riječi prevodi dvorječnu, punu kraću svezu u hebrejskom: *məšuḇā jiśrā’êl*, ‘nevjernica izraelska’.

Zašto je Hrvatsko biblijsko društvo pridodalo riječi „zemlja“, „ta“ i „žena“, kojih u izvorniku nema? Ako su ih već pridodali, zašto ih nisu složili u rodu? Izrael je imenica muškoga roda, pa su zadržavajući muški rod mogli prevesti *prevrtljivi / nevjerni / otpadnik / odmetnik Izrael*, kao što je preveo Ivan Matij Skarić: *Israel odmetnik*.

Ili su, budući da je *məšuḇā* imenica ženskoga roda, mogli prevesti kao prijašnji prevoditelji: odvratnica (Katančić), odmetnica (Rešetar, Šarić, Grubišić), nevjernica (Bakotić), otpadnica (Vrtarić), a drugu riječ genitivom kao što nedvosmisleno čini *Septuaginta*: τοῦ Ισραηλ ἐπορεύθησαν / *tũ Israēl eporeúthēsan*: *Izraela*, *od Izraela*, odnosno odnosnim pridjevom *izraelska*.

Sveza *məšuḇā jiśrā’êl* pojavljuje se u 8. i 11. retku istoga poglavlja. *Biblija* Hrvatskoga biblijskoga društva svaki je put prevodi drukčije, ali nikada do kraja sukladno logici hrvatskoga jezika da namjesto imenice muškoga roda Izrael upotrijebi svezu o preljubnici: *zemlja / odmetnica / nevjernica izraelska*.

„djevica Izrael“

Sveza na hebrejskom *bəṯūlaṯ jiśrā’êl* znači ‘djevica Izraelova’ ili ‘djevica izraelska’. U hebrejskoj Bibliji pojavljuje se pet puta. Evo kako je prevodi *Biblija* Hrvatskoga biblijskoga društva:

„Neka mu nametnu novčanu kaznu od stotinu srebrnih šekela i daju ih djevojčinu ocu jer je ozloglasio jednu **izraelsku djevicu**“ (*Ponovljeni zakon* 22, 19).
„**Djevica Izrael** počinila je golemu strahotu.“ (*Jeremija* 18, 13).
„Ponovno ću te obnoviti i bit ćeš obnovljena, **djevice Izrael**!“ (*Jeremija* 31, 4).
„Vrati se, **djevice Izraele**, vrati se u svoje gradove!“ (*Jeremija* 31, 21).
„Pala je **djevica Izrael**“ (*Amos* 5, 2).

Dakle, prvi put točno, a ostala četiri puta pogrješno jer Izrael je u hrvatskom muško ime, i ne može biti ime djevici, nerazdjevičenoj ženi. Takvu logiku u prevođenju zastupa i najstariji prijevod Svetoga Pisma, *Septuaginta*, koja ima: παρθένον Ἰσραηλῖτιν / *parthénon Israēlītin* (*Ponovljeni zakon* 22, 19), ‘djevicu Izraelku’; παρθένος τοῦ Ἰσραὴλ / *parthénos tũ Israèl* (*Amos* 5, 2), ‘djevicu Izraelovu’ ili ‘djevicu izraelsku’, jer je *tũ Israèl* u genitivu i označava pripadnost, a ne osobno ime.

Neznanje ili namjera?

Je li moguće da prevoditelji, redaktori, lektori i korektori biblija Međunarodne biblijske lige iz 2020. i Hrvatskoga biblijskoga društva iz 2025. nisu znali da se u semitskim jezicima, pa tako i u hebrejskom, pojmovima *sin* i *kći* izražava pripadnost, podrijetlo, posvojnost, a ne osobno ime?

Sintagma *bat Sîjôn* nije vlastito ime. To nije doslovno, jedninsko vlastito ime za osobu po imenu „Sion“, pa stoga sintagma nikako ne može glasiti „kći Sion“.

Imeničkim atributom u genitivu izriče se pripadanje, u kojem se imenica, uza koju stoji atribut u genitivu, i sama atributna imenica odnose. Imenički atribut sadržava objašnjenje imenice uz koju stoji, pa se zove objasnidbeni (eksplikativni) ili apozicijski genitiv. Primjeri su: *oganj ljubavi*, *okovi grijeha*, *trn dženderizma*, u *gradu Korčuli*, na *otoku Mljetu*, u *mjesecu travnju*. U takvoj porabi sveza *kći Siona* isticala bi identitet kćeri.

Posvojni genitiv *kći Siona* označava čija je kći, odnosno komu pripada. U hrvatskom se jeziku njime izražava pripadnost. No, hrvatski standardni jezik nalaže da se, kada je samo

jedna riječ u genitivu, tj. kada uz posjednika ne stoji još neki pridjev ili apozicija, pred posvojnim genitivom prednost mora dati posvojnomu pridjevu (*Sionova kći*) ili odnosnomu pridjevu (*sionska kći*).

Katolička opatija, crkva, zvonik i groblje na Sionu. Izvor: Wikipedia

Sažetak

Biblija Hrvatskoga biblijskoga društva u najmanje 14 slučajeva valjano uzima Sion kao imenicu muškoga roda,[12] a u drugih 14, ispred navedenih primjera, kao imenicu ženskoga roda. A to ne može biti. Ako osobno ime prestane određivati rod i utvrđivati posebnost, ono gubi vrsnu razliku, ono po čemu se jedan pojam razlikuje od drugih.

Istodobno ta *Biblija* navodi kako Sion ima muške potomke (hebrejski *ḇənê ṣîjōn*: ‘sinovi sionski’): „sinovi Siona“ (*Tužaljke* 4, 2) i „sionska djeco“ (*Joel* 2, 23).

Usporedno, kada Sion dolazi u odnosnom pridjevu ili genitivu govori o *kćeri Siona*; tu je Sion oznaka kćerine posvojnosti. U oba slučaja Sion je izvor toga podrijetla. Takvo organsko shvaćanje najbolje potvrđuje samo Sveto Pismo kada kaže: „O Sionu se govori: Ovaj i onaj u njemu su rođeni“ (*Psalam* 87, 5).

Rasprostranjenost kukolja

U *Bibliji* Hrvatskoga biblijskoga društva prijevodi *Druge o kraljevima*, *Psalama*, *Pjesme nad pjesmama*, *Evanđelje po Ivanu* izrazima *kći Siona* i *kći sionska* kažu da je to metaforička oznaka podrijetla.

Istodobno u istoj *Bibliji* prijevodi *Jeremije*, *Sefanije* i *Zaharije* kažu da je Sion osobno ime kćeri.

A prijevodi triju knjiga (*Izaije*, *Tužaljki* i *Miheja*) kažu da je *bat Sîjôn* i jedno i drugo.

Prijevod *Knjige proroka Izaije* sjedi na dva stolca tako što je njemu *bat Sîjôn* sedam puta oznaka podrijetla: *Sionska kći* (1, 8), *Sionska Kći* (66, 8), *Sionska kćeri* (12, 6), *Sionske kćeri* (str. 921; 16, 1), *sionskih kćeri* (3, 17; 4, 4). A četiri puta isti mu je pojam žensko osobno ime: *Kćeri Sion* (10, 32), *Kći Sion* (37, 22), *kćeri Sione* (52, 2), *kćeri Sionu* (62, 11)! Za isti hebrejski izraz.

Na dva stolca sjedi i prijevod *Tužaljki*. S jedne strane, svezu prevodi kao da označava podrijetlo: *Kćeri Siona* (*Tužaljke* 1, 6; 2, 8.10.18), a s druge, kao da označava osobno ime: *Kćeri Sione* (*Tužaljke* 2, 13).

Isti je slučaj i s prijevodom *Knjige proroka Miheja*. Posvojnost izražava sveza *Kćeri Siona* (1, 13), a osobno ime *Kćeri Sione* (*Mihej* 4, 10.13).

Zaključci

U hebrejskoj Bibliji riječ *bat* (‘kći’) pojavljuje se 589 puta. Nikada nakon te riječi ne dolazi osobno ime kćeri, nego uvijek oznaka njezina podrijetla. Hebrejski je način izražavanja jednostavan i ustaljen; osobno ime sina ili kćeri, ako se navodi, dolazi naprijed, a riječju sin ili kći uvodi se samo sveza kojom se tumači čije je to dijete. Svaki student teologije koji polaže kolegij iz hebrejskoga trebao bi to znati.

Odgovornost je prireditelja, urednika, najmanje trojice redaktorā, lektorā i korektorā što nisu uvidjeli i uskladili da se u prijevodima šest biblijskih knjiga, tri sustavno i tri djelomično, kada se *Sion* pojavljuje u nominativu, dativu, akuzativu i vokativu, ne govori o kćeri koja *se*

zove Sion (pa da Sion nije kćerkino osobno ime), nego o kćeri koja potječe sa Siona, pripada Sionu, jest Sionova ili sionska.

Ako su neki sudionici prijevoda *Biblije* Hrvatskoga biblijskoga društva htjeli uvesti Sion kao osobno žensko ime, to svakako nisu usuglasili s ostalim prevoditeljima, a neki od njih ni sami sa sobom.

Kako u svjetlu svega navedenoga shvatiti nakladnikovu rečenicu iz *Predgovora*: „Cilj je prijevoda da svaki redak bude za sebe preveden potpuno i točno“ (str. II)?

Nadali smo se novomu prijevodu Svetoga Pisma.

A pred nama je knjiga iz koje se može učiti kako se ne smije prevoditi.

Više o *Bibliji* Hrvatskoga biblijskoga društva

Ivan Šaško, *Osvrt na predstavljanja prijevoda Biblije na govorni jezik*

Rudolf Ćurković, *Gilgal će biti odveden u golo gonstvo (Am 5,5)*

Murus Inexpugnabilis, *Papinske osude tzv. biblijskih društava*

Murus Inexpugnabilis, *Katolički teolozi o opasnosti „biblijskih društava“*

Vladimir Lončarević, *Novi prijevod Biblije iliti slovo bez duha i jezik bez duše*

Marito Mihovil Letica, *Zašto prevoditelji protjeraše imperfekt i aorist iz svoje Biblije*

Marito Mihovil Letica, *Novi prijevod Biblije prepun ignorantskih ekscesa*

Siniša Vuković, *Jezično obogaljeni, literarno obanaljeni i stilski desakralizirani prijevod*

Tomislav Pervan, *Čuvati predano: o odgovornosti prema svetopisamskom tekstu*

Siniša Vuković, *Delirizirani Očenaš*

Rudolf Ćurković, *Riječ se rađa u svetosti tišine*

Prijevod Luke 15, 13 u novoj Bibliji opovrgava njezinu promidžbu

Utikejt, *O preobrazbi teksta uredničkom odlukom: kako advertorial o lažnoj bibliji postaje pseudo-traktat*

Rudolf Ćurković, *Sraz s istinom o tekstu*

Goran Žan Lebović Casalonga, *Zauzetost za vjerodostojnost vjere i Božje riječi*

Alen Fućak, *Trsatska tribina Susreti s Biblijom Hrvatskoga biblijskoga društva*

Crkva Kćeri sionske na Sionu

[1] Ignjat Đurđević, *Saltjer slovinski*, Venetiis 1729., str. 155.

[2] Evo kakvu su svezu za *bat Sîjôn* imali dosadašnji hrvatski prijevodi.

XI. stoljeće

dьštï Sïonova (*Assemanijev evanđelistar*, XI. st.)

XIII. stoljeće

deĉi Sionova (*Prvi vrbnički brevijar*, XIII. st.)

XIV. stoljeće

deĉi sionska i *deĉi Sionova* (*Vatikanski brevijar*, sredina XIV. st.)
deĉi Sionova (*Omišaljski misal*, 1371.)*h'ĉi sionska* (*Pariški zbornik*, 1375.)

deĉi Sionova (*Brevijar Vida Omišanina*, 1396.)
hći sionska (*Vatikanski hrvatski molitvenik*, 1400.)

XV. stoljeće

kći Sionova (*Hrvojev misal*, 1403.)
kći od Siona (*Dubrovački psaltir*, XV. st.)
kći sionska (Bernardin Drvodilić Splićanin, 1495.)
deĉi Sionova (*Drugi novljanski brevijar*, 1495.)

XVI. stoljeće

kći sionska (Nikša Ranjina, 1508.)
hĉi sionska (Šimun Kožičić Benja, 1531.)
kći Sionska (Basilio Gradić, 1566.)
kći sionska (Ivan Drkoličić Ričić, oko 1570.)
hći Siona (Luka Polovinić Bračanin, 1598.)

XVII. stoljeće

kći Sionska (Ivan Bandulavić, 1613.)
kći Sionska (Francisko Glavinić, 1628.)
kći Sionova (Bartol Kasić, 1632. i 1641.)
sionska kći (Džono Palmotić, 1657.)

XVIII. stoljeće

Sionska kći (Andrija Vitaljić, 1703.)
hći Sionska (Ignjat Đurđević, 1729.)
kći Sionova (Ivan Salatić, 1784.)
kći Sionska (Ivan Velikanović, 1787.)

XIX. stoljeće

kći od Siona (Arkanđeo Kalić, 1803.)
Kći Sionska (Emerik Pavić, 1808.)
kći Siona (Petar Katančić, oko 1815.)
kči sionska (Ivan Rupert Gusić, oko 1820.)
sionska kći (Ignac Kristijanović, 1851.)
kći sionska (Marijan Jaić, 1852.)
sionska kći (Ivan Matij Skarić, 1860.)
kći Sionova (Ognjeslav Utješinović Ostrožinski, 1868.)
sći Sionska (Stijepo Skurla, 1877.)
kći Sionova (Bogoslav Šulek, 1877.)
kći Sionova, *kći Sionska* (Milan Rešetar, 1895.)
kći Sionska (Luko Zore, 1899.)

XIX. stoljeće

kći Sionova (Josip Stadler, 1902. i 1912.)
kći Sionska (Francisko Iveković, 1912.)
kći Sionska (Petar Vlašić, 1921. i 1923.)
kći Sionska (Franjo Zagoda, 1925.)
dći Sionova (Jozef Vajs, 1927.)
kći sionska (Lujo Bakotić, 1933.)
kći sionska (Nikola Žuvić, 1940.)
kći sionska (Ivan Evanđelist Šarić, 1942.)
sionska kći (Janko Oberški, 1943.)
kći sionska (Milan Pavelić, 1945.)
sionska kći (Gracijan Raspudić, 1961. i 1987.)
kći Sionska (Bonaventura Duda, 1962.)
Kći sionska (Josip Tabak, 1968.)
kći sionska (Ljudevit Rupčić, 1968.–2003.)
kći sionska (Bonaventura Duda i Jerko Fućak, 1973.–1985.)
Sion-kći (Silvije Grubišić, 1976.)
kći Siona (Tomislav Ladan, 1980.)
kći Sionska (Branko Djaković, 1989.)

XX. stoljeće

kći Sionska (Ruben Knežević, 2001.)
kći sionska (Ivan Dugandžić, 2010.)
kći Ciona (Vatroslav Ivanuša, 2013.)
Kći sionska (Ivan Vrtarić, 2016.)
kći sionska (Rajko Telebar, 2020.)
ćêr ol Sijūnà (Siniša Vuković, 2021.).

[3] „Iziđite, kćeri sionske, i pogledajte kralja Salomona“ (*Pjesma nad pjesmama* 3, 11 / *Biblija* hrvatskoga biblijskoga društva).
„Jedino je preostala Sionska kći, poput kolibe u vinogradu“ (*Izaija* 1, 8).
„Sionske su se kćeri oholile“ (*Izaija* 3, 16).
„Zato će Gospodin udariti krastama tjeme sionskih kćeri“ (*Izaija* 3, 17).
„Gospodin će oprati prljavštinu sionskih kćeri“ (*Izaija* 4, 4).
„Glasno viči i raduj se, Sionska kćeri“ (*Izaija* 12, 6).
„Moapske kćeri obraćaju se brdu Sionske kćeri“ (str. 921).
„pošaljite ovna zemaljskome vladaru na brdu Sionske kćeri“ (*Izaija* 16, 1).
„Jer se Sionska Kći našla u porođajnim bolima“ (*Izaija* 66, 8).
„Ne boj se, kćeri sionska!“ (*Ivan* 12, 15).

[4] „Prezire te i ruga ti se djevojka, Kći Siona; za tobom glavom odmahuje Kći Jeruzalema“ (*Druga o kraljevima* 19, 20 / *Biblija* hrvatskoga biblijskoga društva)
„da pripovijedam sve tvoje hvale na vratima Kćeri Siona“ (*Psalam* 9, 15).
„Vinula se s Kćeri Siona sva njezina slava“ (*Tužaljke* 1, 6).
„Gospodin je htio razvaliti zidove Kćeri Siona“ (*Tužaljke* 2, 8).
„Starješine Kćeri Siona nepomični sjede na zemlji“ (*Tužaljke* 2, 10).
„Cvili iz dubine srca Gospodinu, zidino, Kćeri Siona!“ (*Tužaljke* 2, 18).
„tu je bio početak grijeha Kćeri Siona“ (*Mihej* 1, 13).

[5] „rukom će zaprijetiti brdu Kćeri Sion, jeruzalemskom brežuljku“ (*Izaija* 10, 32).
„Prezire te i smije ti se djevica, Kći Sion. Glavom odmahuje za tobom Kći Jeruzalem“ (*Izaija* 37, 22).
„Jauče kći Sion“ (str. 982).
„Kći Sion jeca i pruža ruke“ (*Jeremija* 4, 31).

[6] „Recite kćeri Sionu: Gledaj, dolazi tvoje spasenje!“ (*Izaija* 62, 11 / *Biblija* hrvatskoga biblijskoga društva).

[7] „oslobodi se okova koji su ti oko vrata, zasužnjena kćeri Sione!“ (*Izaija* 52, 2 / Biblija hrvatskoga biblijskoga društva).
„Jaše na konjima poput ratnika, naoružan protiv tebe, kćeri Sione.“ (*Jeremija* 6, 23).
„Mogu li te utješiti kakvom usporedbom, o, djevice, Kćeri Sione?“ (*Tužaljke* 2, 13).
„Savijaj se i viči, Kćeri Sione, kao trudnica koja rađa“ (*Mihej* 4, 10).
„Ustaj ovršiti žito, Kćeri Sione“ (*Mihej* 4, 13).
„Kliči, Kćeri Sione, viči od veselja, Izraele!“ (*Sefanija* 3, 14).
„Kćeri Sione, kliči i raduj se jer dolazim“ (*Zaharija* 2, 14).
„Kliči, kliči, Kćeri Sione, veseli se, Kćeri Jeruzaleme!“ (*Zaharija* 9, 9).

[8] „Kćeri Babilone, koja ćeš biti razorena“ (*Psalam* 137, 8 / *Biblija* hrvatskoga biblijskoga društva).
„Nećeš više kliktati, o silovana djevice, kćeri Sidone!“ (*Izaija* 23, 12).
„Ustani, Kćeri Jeruzaleme!“ (*Izaija* 51, 17).
„Radujte se s Kćeri Jeruzalemom, i kličite u njoj svi koji je volite!“ (*Izaija* 66, 10).
„Jao tebi, kćeri Jeruzaleme“ (*Jeremija* 13, 27).
„Gospodin je kao u vinskom tijesku zgazio djevicu, Kći Judu“ (*Tužaljke* 1, 15).

„da bi Kćeri Judi uvećao žalost i tužaljku“ (*Tužaljke* 2, 5).
„Mogu li ti reći čemu sličiš, Kćeri Jeruzaleme?“ (*Tužaljke* 2, 13).
„Zvižde i odmahuju glavama na Kći Jeruzalem“ (*Tužaljke* 2, 15).
„A ti, stado Sionske gore, k tebi će se ponovno vratiti vlast kraljevstva Kćeri Jeruzalema“ (*Mihej* 4, 8).
„Veseli se i raduj se čitavim srcem, Kćeri Jeruzaleme!“ (*Sefanija* 3, 14).
„Jao, Sione, koji živiš u kćeri Babilonu. Spasi se!“ (*Zaharija* 2, 11).

[9] Primjerice: *Postanak* 23, 3.5.7.10.11.16.18.20; *Izlazak* 36, 31; 42, 5; 45, 21; 46, 9–24; *Levitski zakonik* 1, 5.7.8.11; *Sudci* 1, 8.9.16.21.30.34; *Druga Samuelova* 3, 19.39; *Prva Ljetopisa* 6, 1–4. 7.10.12.14.18.29.35.42.46–51; *Ezra* 2, 3–20. 29–61; *Nehemija* 7, 8–25.34.35.38–60.62.63.72; *Psalam* 42, 1; 44, 1; 45, 1.3; 46, 1; 47, 1; 48, 1; 49, 1; 78, 9; 84, 1; 85, 1; 87, 1; 88, 1; 105, 6; *Ezekiel* 23, 7.12.17.23.

[10] „kad se oženio Rebekom, kćerkom Aramejca Betuela“ (*Postanak* 25, 20 / *Biblija* Stvarnosti, 1968.)
„Ja sam kći Betuela, koga je Milka rodila Nahoru“ (*Postanak* 24, 23; 24, 47)
„uzme za ženu Juditu, kćer Hetita Beerija, i Basematu, kćer Hetita Elona“ (*Postanak* 26, 34)
„Jakov ugleda Rahelu, kćer Labana“ (*Postanak* 29, 10).

[11] „faraonova kći“ (*Izlazak* 2, 5.7.8.9.10; *Prva o kraljevima* 3, 1; 7, 8; 9, 24; 11, 1; *Druga Ljetopisa* 8, 11 / *Biblija* Stvarnosti, 1968.)
„zapazi kćer jednog Kanaanca – zvao se Šua“ (*Postanak* 38, 2)
„Dugo vremena poslije toga umre Šuina kći, Judina žena“ (*Postanak* 38, 12)
„Kanaanka, Šuina kći“ (*Prva Ljetopisa* 2, 3).

[12] Sion je kao imenica muškoga roda u *Bibliji* Hrvatskoga biblijskoga društva potvrđen u primjerima: *Druga Samuelova* 5, 7; *Druga o kraljevima* 19, 31; *Prva o Makabejcima* 6, 48; *Psalam* 48, 13; 97, 8; 102, 14; 132, 13; *Izaija* 14, 32; 49, 14; 51, 3; *Tužaljke* 1, 17; *Mihej* 4, 11; *Zaharija* 2, 11; *Hebrejima* 12, 22.